

סוגיה טז: פתיחה לדיני בין המיצרים

**

רקע

בימי בין המיצרים נוהגים אנו מנהגי אבלות, אסור להסתפר ולכבס בשבוע שחל בו, אסור לאכול בשר ולשתות יין בסעודה מפסקת וכו'. הדימיון בין דיני בין המיצרים לבין דיני אבלות מעלה את השאלה האם יש קשר מהותי בין שני התחומים?

שאלה יסודית זו אינה נידונה במסכתנו אלא רק בסוגיה במסכת יבמות. הסוגיה ביבמות מורכבת, ולכן נקדים הקדמה קצרה להבהרתה. אסור לאשה נשואה שהתגרשה או התאלמנה להתחתן תוך שלושה חודשים מהפסקת הנישואין הראשונים מפני "הבחנה" – כדי שנדע להבחין האם הבן שנולד לה נולד לתשעה חודשים, והוא בן הבעל הראשון, או שנולד לשבעה חודשים והוא בן הבעל השני. בעיית הבחנה קיימת רק באשה שהיתה נשואה לראשון ותוך שלושה חודשים נשאת לשני, אם היתה ארוסה לראשון או שהיא מתארסת עם השני אין בעיית הבחנה, שארוסה אינה מתייחדת עם ארוסה. אף על פי כן סוברים חלק מהתנאים שחכמים גזרו ארוסה אטו נשואה, ואסור אף לאשה שהיתה נשואה להתארס תוך שלושה חודשים. רבי יוסי אינו גוזר ארוסה אטו נשואה, ומתיר לאשה שהיתה נשואה להתארס תוך שלושה חודשים, אבל אוסר על אלמנה להתארס בשלושים יום למות בעלה מפני אבלותה. הגמ' משווה בין דיני אבלות יחיד לבין דיני אבלות החורבן ומגלה שמערכת הדינים אינה עקבית. השוואת דין אבלות החורבן לאבלות יחיד מלמדת על מהות דין אבלות החורבן.

מקורות

א. יבמות מא.-מא: משנה [השניה]

יבמות מג.-מג: "חוזן מן האלמנה... אבלות דרבים מאבלות דיחיד"

[ניתן לדלג על מג: "ולית ליה לרבי יוסי להבחין... מה הוא גובה כתובתה", כיוון

שהדיון שם אינו קשור לענייננו]

רש"י ד"ה אלא אמר רב אשי

תוס' ד"ה שאני, "... ונראים שאין חוששין להתאבל כלל"

רמב"ן ד"ה שאני בין

ב. רקע בדיני אבלות

רמב"ם הל' אבל פ"ה הל' א-ז, טו-כ; פ"ו הל' א-ט [יש ללמוד בעיקר פ"ה הל' א ופ"ו הל'

א-ב והשאר לרפרף]

רמב"ן ד"ה שאני בין

שאני בין אבלות חדשה לאבילות ישנה שאני בין אבילות דיחיד לאבילות דרבים. פירש"י ז"ל תשעה באב אבילות דרבים ואבילות ישנה הילכך קילא, וקשיא לן דהא מ"מ קל וחומר מיהא איתיה ומה במקום שאסור לכבס אע"פ שהוא קל התירו באירוסין במקום שמותר לכבס אינו דין שמותר ליארס, דעיקר קל וחומר מכיבוס לאירוסין הוא, אלא ה"פ אבילות ישנה קילא ליה ולפיכך החמירו עליו בכיבוס ולא הוצרכו להחמיר כן באבילות חדשה, ושאני בין אבילות דיחיד לענין אירוסין לאבילות דרבים דשל יחיד חוששין שאם אתה מתירו ליארס אף הוא יעשה סעודה או יכנוס, אבל אבילות דרבים אין לחוש לכך שלא יקלו הם באבילותם משום שמחתו של זה, ודמיה הא מילתא לההיא דאמרינן בפ"ק דכתובות (ד' ב') כאן באבילות דידה כאן באבילות דידיה וכו' דידה לא גזרינן שאם יצרו תוקפו היא מונעתו דידיה לא איכפת לה.

הסבר הסוגיה

"שאני אבילות חדשה מאבילות ישנה ושאני אבילות דרבים מאבילות דיחיד".

[גמ' יבמות מג:]

הגמ' ביבמות [מג:] מביאה ברייתא האומרת: "קודם הזמן הזה [=לפני שבוע שחל בו תשעה באב, מראש חודש] ממעטין בעסקיהם מלישא ומליתן מלבנות ולנטוע, ומאריסין אבל לא כונסין ואין עושין סעודת אירוסין". הברייתא מחייבת למעט מלישא ומליתן, למעט מלבנות ולנטוע, אוסרת עשיית סעודת אירוסין ומתירה אירוסין ללא סעודה.

הגמ' מקשה על חוסר העקביות בדיני אבלות. באבילות שלושים של יחיד המתאבל על מתו, מותר משא ומתן ואסור, לדעת רבי יוסי, אירוסין. באבילות תשעת הימים אסור משא ומתן ואירוסין מותרים. מתרצת הגמ' במסקנת הסוגיה: "אלא אמר רב אשי שאני אבלות חדשה מאבילות ישנה ושאני אבלות דרבים מאבילות דיחיד". נחלקו הראשונים בפירוש הגמ':

רש"י [יבמות מג: ד"ה אלא אמר רב אשי] מפרש שאבילות ישנה קלה מאבילות חדשה, ואבילות רבים קלה מאבילות יחיד, כך שאבילות החורבן קלה יותר מאבילות יחיד, ולכן מותר להתארס בתשעת הימים למרות שאסור להתארס באבילות שלושים.

תוס' [יבמות מג: ד"ה שאני] מקשה שהסברו של רש"י אינו מתרץ את הקושיה, אם אבלות החורבן קלה יותר מאבילות יחיד, מדוע באבילות שלושים מותר לכבס ואסור להתארס, ובשבוע שחל בו תשעה באב מותר להתארס ואסור לכבס. לפיכך מפרש התוס' שאבילות ישנה קלה מאבילות חדשה ואבילות רבים חמורה יותר מאבילות יחיד, כך שאבילות החורבן קלה מחד גיסא, שהרי היא אבלות ישנה, וחמורה יותר מאידך גיסא, שהרי היא אבלות דרבים. מסביר התוס' שבמשא ומתן וכיבוס מתמירים באבילות דרבים, כיוון שהם בפרהסיא ועוסקים בהם זמן רב, והמתעסק בהם נראה כאינו חושש על האבילות, אבל באירוסין מתמירים יותר באבילות חדשה.

נראה להסביר שתוס' מחלק בין עצם האבילות להפגנת אבלות כלפי חוץ. אירוסין הוא מעשה של שמחה, ושמחה ואבילות אינן יכולות לדור בכפיפה אחת. משא ומתן וכיבוס אינם

מעשים של שמחה, ואיסורם רק מפני שמסיחים את דעתו של האדם מאבלותו. באבלות חדשה, שהאסון עכשווי מחמירים בעיקר האבלות ומקילים בהפגנת אבלות כלפי חוץ, באבלות דרבים, מקילים בעיקר האבלות ומחמירים בהפגנת אבלות כלפי חוץ.

הרמב"ן [יבמות מג: ד"ה שאני בין] מקבל את שיטת התוס', שאבלות ישנה קלה מאבלות חדשה, ואבלות רבים חמורה מאבלות יחיד, אבל הוא מפרש את הקולא והחומרא בצורה שונה. לדעתו החומרא והקולא אינן בגדרי האבלות אלא בעיני המתאבלים. אבלות ישנה נתפסת כקלה יותר מאבלות חדשה, וכדי להדגיש את חשיבותה החמירו חכמים בכיבוס חומרא שלא היו צריכים להחמיר באבלות חדשה. באירוסין החמירו באבלות דיחיד יותר מאבלות דרבים, מחשש שמא יבוא לעשות סעודת אירוסין, אבל ברבים אין לחשוש, שהם לא יבטלו אבלותם מפני סעודתו.

נראה לפרש שלדעת הרמב"ן אין הבדל מהותי בין אבלות יחיד לבין אבלות החורבן, ולכן הדינים הנובעים מעצם האבלות זהים בשניהם. ההבדלים ביניהם רק בדינים שאינם נובעים מעצם האבלות, שבהם חכמים החמירו בזה או בזה לפי הצורך.

הגרי"ד סולוביצ'יק [מפי השמועה] לומד מגמ' זו נקודה מהותית. לדעתו החילוק של הגמ' בין אבלות ישנה לאבלות חדשה ובין אבלות דרבים לאבלות דיחיד הם היוצאים מן הכלל המלמדים על הכלל, שעקרונית אבלות החורבן חופפת לאבלות דיחיד. כפי שאבלות יחיד מחולקת לאבלות שבעה, אבלות שלושים ואבלות יב חודש, כך אבלות החורבן מחולקת לתשעה באב, שדיניו מקבילים לאבלות שבעה, שבוע שחל בו, שדיניו מקבילים לאבלות שלושים, ושלושת השבועות שדיניו מקבילים לאבלות יב חודש [דיני שלושת השבועות אינם מדינא דגמ' אלא מנהג].

הגרי"ד מיישם הבנה זו הלכה למעשה, ולומד מדיני אבלות יחיד על גדרי אבלות החורבן. נביא להבנה זו שתי נפקא מינות, אחת לחומרא ואחת לקולא:

- א. המשנה אומרת שבשבוע שחל בו אסור לספר ולכבס, ואין בה התייחסות לסעודת מרעות. הגרי"ד אוסר סעודת מרעות בשלושת השבועות, שהרי היא אסורה כל יב חודש.
- ב. לגבי תספורת יש חילוק בין אבלות שלושים לבין אבלות יב חודש. באבלות שלושים אסור להסתפר אפילו אם גדל פרע שער ראשו, אבל באבלות יב חודש מותר להסתפר כשגוערים בו חבריו. לפיכך פוסק הגרי"ד שבשבוע שחל בו אסור להסתפר אפילו כששערו גדל פרע, אבל בשלושת השבועות מותר להסתפר כששערו מגיע לשיעור שחבריו אמורים לגעור בו. אדם מגולח שלא גילח יום או יומים, חבריו גוערים בו, ולכן לדעתו מותר להתגלח בשלושת השבועות.

ניתן לחלוק על דעתו של הגרי"ד מכל וכל ולטעון שדברי הגמ': "שאני אבלות חדשה מאבלות ישנה ושאני אבלות דרבים מאבלות דיחיד" שוללת את ההשוואה בין אבלות החורבן לבין אבלות דיחיד. על פי שיטה זו רק האיסורים המוזכרים בגמ', או איסורים שנהגו בהם במשך הדורות, אסורים בימי בין המיצרים, ואין ללמוד איסורים מאבלות דיחיד, ואף את הקולות צריך לבחון בזהירות.

סיכום

נחלקו הראשונים, לאור הגמ' ביבמות, ביחס בין אבלות החורבן לבין אבלות יחיד:
רש"י סובר שאבלות החורבן קלה כיוון שהיא גם אבלות ישנה וגם אבלות רבים.
תוס' סובר שאבלות חדשה חמורה יותר בעיקרי האבלות, ואבלות רבים חמורה יותר
בהפגנת האבלות כלפי חוץ.
הרמב"ן סובר שביסוד הדין שתי האבלויות זהות, ואין הבדלים מהותיים ביניהן. הגרי"ד
סולוביצ'יק ממשך כיוון זה, ויוצר חפיפה בין דין אבלות בתשעה באב לדיני שבעה, בין
דיני שבוע שחל בו לאבלות שלושים, ובין דיני שלושת השבועות לאבלות יב חודש.